

**MATERIALS
OF THE XV INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE**

**PROCEEDINGS OF ACADEMIC
SCIENCE - 2019**

August 30 - September 7, 2019

Volume 4

SHEFFIELD
SCIENCE AND EDUCATION LTD
2019

SCIENCE AND EDUCATION LTD

Registered in ENGLAND & WALES Registered Number: 08878342
OFFICE 1, VELOCITY TOWER, 10 ST. MARY'S GATE,
SHEFFIELD, S YORKSHIRE, ENGLAND, S1 4LR

Materials of the XV International scientific and practical Conference
Proceedings of academic science - 2019 , August 30 - September 7, 2019:
Sheffield. Science and education LTD -52 p.

Date signed for printing ,
For students, research workers.

Price 3 euro

ISBN 978-966-8736-05-6

© Authors , 2019

© SCIENCE AND EDUCATION LTD, 2019

ECONOMIC SCIENCE

The economy of the enterprise

Aryn A.A.

PhD student of “Almaty Management University”, Almaty, Kazakhstan,

aryn.assel@almu.edu.kz

Isakhova P.B.

Professor of “Almaty Management University”, Almaty, Kazakhstan,

parida.isakhova@almu.edu.kz

MODERN PRACTICE OF FINANCING HIGHER EDUCATION: ANALYSIS OF THE EXPERIENCE OF OECD COUNTRIES AND THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

The article provides a comparative analysis of higher education financing systems in OECD countries as well as OECD partner countries, and determines the degree of participation of higher education financing entities. The main objective of the study is to determine the shares of the state, private sector and other entities in the financing of the higher education system in OECD countries in comparison with the Republic of Kazakhstan.

According to the study, all countries were divided into 4 main groups, depending on the degree of participation of the state, private sector and other subjects in the financing of higher education.

The study showed that in countries such as the United States, the United Kingdom and South Korea, the private sector is more involved in financing higher education than the public sector. However, in most European countries, the role of the public sector in the financing is fundamental. In most countries, higher education financing constitutes more than 1.5% of their GDP, in some countries, such as the United States and Australia, this figure even exceeds 2% of GDP. In Kazakhstan, budget expenditures on higher education constituted only 0.3% of the country's GDP in 2018. In most OECD countries, more than 25% of all state budget expenditures on education are directed towards funding for higher education. In comparison, this indicator is equal to 10.6% in Kazakhstan.

Keywords: education, higher education, financing, state, private sector, budget.

Introduction

As world practice shows, the more effort is invested in the development of education in the country, the more developed its economy and socio-cultural structure becomes. Furthermore, the system of higher education makes a significant contribution to improving the human capital of the country. Studies show that an increase in the number of students enrolled in higher educational institutions leads to an increase in the level of state and national income. Thus, it is safe to assume that higher education influences the improvement of people's well-being.

Investments in the development of universities improve the quality and quantity of highly educated graduates. Investments in research and science increase the number and performance of highly qualified graduates of scientific and pedagogical direction. Graduates use their experience and knowledge, gained during their studies, in their work, and become main players in the knowledge society and economy. A society dominated by a large number of university graduates is notable for its development and civic activism (O'Carroll, 2006: 4).

In general, research results show that an increase in the number of universities by 10% leads to 0.4% growth in GDP per capita (Valero, 2018: 32).

In the UK, spending on higher education averaged £21,000 per student in 2005 (PricewaterhouseCoopers, 2005). At the same time, during the life of each graduate, the return to the state (in the form of taxes and state insurance) is approximately £93,000. This corresponds to an average payback of 12.1%.

Other studies show that the return on investment in education ranges from 6% to 8% per year for men and 9-11% for women (Harmon, 2003; Heckman, 2003).

Assessments of the profitability of investments in education show that the profitability of higher education is not only increasing, but that it also exceeds the incomes of other levels of education. Such significant changes have occurred since the 1960s and 1970s (World Bank, 2002), when incomes from primary education were higher than at the other levels. Studies show that the wages of men with higher education compared to those who only have school education are 82 percent higher in

Indonesia, and almost 300 percent higher in Paraguay. For women, the advantage ranges from 55 percent in Indonesia to 179 percent in Brazil (UIS-OECD, 2003).

Investigations show that higher-level knowledge and skills that workers possess in the public and private sectors, influence their performance both directly and indirectly. Thus, an increase in the share of workforce with higher education by 1% increases the level of long-term productivity by 0.2-0.5% (BIS research paper, 2013: 8).

In Kazakhstan, the higher education system holds a special place in solving the problem of diversifying the state's economy and the country has made a considerable progress in this direction over the past decade. However, significant measures are still required for the formation of professional skills of the population that meet the requirements of the labor market and the development of science and innovation as the main engine of the economic growth. In the implementation of these measures, the system of financing higher education plays a special role.

Materials and methods

This paper examines various systems of financing higher education in OECD countries and the Republic of Kazakhstan. The paper also analyzes the contribution of various actors involved in financing education. The first part of this study focuses on a review of higher education financing models in OECD countries, and the second part analyzes the financing of higher education in Kazakhstan. Thus, the study presents a comparative analysis of the system of financing higher education between various countries.

The methodological basis of the research is the main provisions and concepts of higher education financing. The following methods were used in the study: economic and statistical methods, expert method, comparative analysis methods, etc. The information base of the research originates from legislative and regulatory legal acts in the field of education, as well as data and analytical reports of OECD, World Bank, UNESCO, Ministry of Education and Science and Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan, etc.

Financing of higher education is mainly carried out by the public or private sector. It is noteworthy that over the past twenty years, the participation of the public sector has markedly reduced in the world. Financing from the public sector still

dominates in many countries, however in Kazakhstan, about 70% of the total expenses of the country on higher education come from private sources. For comparison: 34% of the financing was from private sources in all OECD countries in 2015. In Kazakhstan, according to 2018 data, 70% of students in higher education institutions finance their participation in higher education with their own or family funds. Such a situation may lead to inequality of access to higher education (Statistical Committee, 2019).

Literature review

To substantiate the relevance of the research topic and determine the significance of the development of higher education in economics and society, the works of foreign authors such as Valero A. and J. Van Reenen, who examined the economic effect of higher education institutions, (Valero, 2018: 32), and Varghese N.V., who investigated the impact of government reforms on the development of higher education (Varghese, 2016: 10), were used. The analytical basis of the study was derived from “Education At Glance” annual OECD reports of 2013, 2015, 2017 and 2018, as well as from reports such as “The economic and social impact of higher education” by the Irish Universities Association, "The impact of universities on the UK economy" by Universities UK, National report on the state and development of the education system of the Republic of Kazakhstan for 2017, data from the Committee on Statistics of the Ministry of National Economy and Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan.

Results and discussion

Achieving the goal of expanding access to higher education and ensuring high quality education can lead to an increase in costs per student. As a result, the question of whether resources allocated to higher education by the state can ensure maximum efficiency and impact is particularly relevant.

Despite the fact that it is rather difficult to estimate the optimal amount of resources needed to prepare each student for life and work in modern society, a comparative analysis of the costs per student in higher educational institutions can provide useful guidelines.

Depending on the scheme of financing higher education, all countries can be classified according to four independent models of financing of higher education (OECD classification). The first model includes countries where students do not pay for higher education or pay little. This is due to the fact that an effective system of state support has been created for students in such countries. This model includes countries such as Denmark, Iceland and Norway (OECD, 2018). High income tax rates in these countries allow students to get good support from the state and not pay tuition on their own. In average, the percentage of admitted applicants for undergraduate programs in these countries is 75%, for comparison, the average for OECD countries is 58% (Figure 1). High rates of access to higher education also reflect the attractiveness and development of the system of financial support for students in these countries. Thus, more than 55% of students receive government grants and / or government loans in Model 1 states.

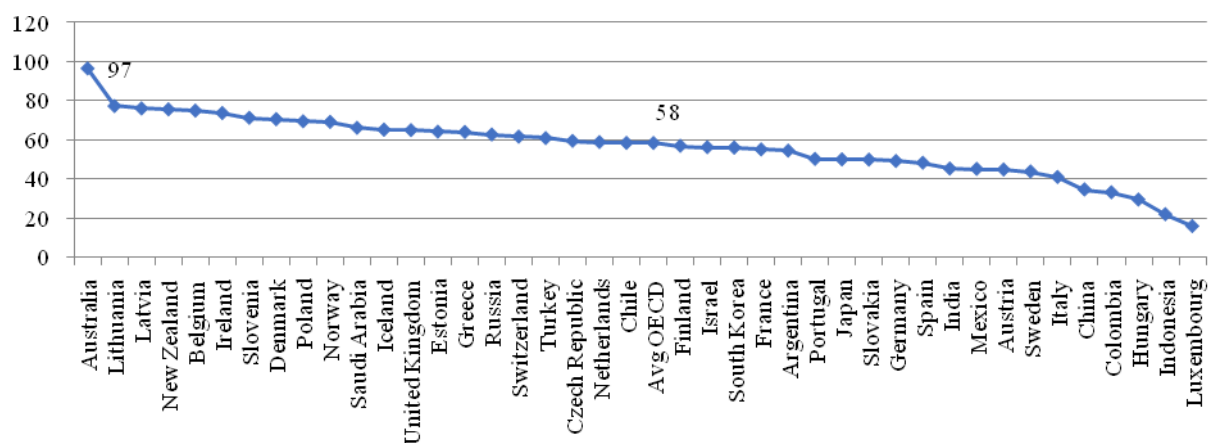

Figure 1 - Percentage of admission for a bachelor's degree by OECD countries and partner countries (2016)

The second model includes countries in which high tuition fees are established and at the same time, the student support system is well developed. This model contains a number of countries such as Australia, the Netherlands, New Zealand, Canada, the United Kingdom and the United States. These countries have high prices for higher education, but at the same time, the state provides significant support to students. The average bachelor's access rate in these states is 76%, which is significantly higher than the average for OECD countries.

In countries belonging to Model 2, as a rule, private organizations (private enterprises and non-profit organizations) make the largest contribution to the financing of higher education institutions. For example, in Model 2 countries, education expenditures are shared between the government, households, and private companies (Table 1).

According to the data in Table 1, higher education institutions in Finland receive the largest amount of state funding — 97%, and private expenses on educational institutions does not exceed 3%. In second place are Norway and Luxembourg: 96% - state funding, 4% - private. A large amount of state funding is also observed in Austria and Iceland. These countries belong to the first model.

Table 1 - Public and private financing of higher education (2015)

	State funding	Household expenses	Other private expenses	All private expenses
Finland	97	0	3	0
Norway	96	4	0	0
Luxembourg	96	2	2	0
Austria	94	3	3	0
Iceland	92	8	1	0
Sweden	89	1	10	0
Greece	88	12	0	12
Slovenia	87	11	2	0
Belgium	86	9	6	0
Germany	85	0	0	15
Poland	84	14	2	0
Slovakia	80	10	9	0
Czech	80	8	12	0
France	80	11	10	0
EU average	78	15	8	0
Latvia	77	21	1	0
Estonia	76	6	17	0
Turkey	75	12	12	0
Lithuania	75	18	7	0
Ireland	74	22	5	0
Mexico	71	29	0	0

Netherlands	71	16	13	0
OECD average	70	22	9	0
Portugal	68	26	6	0
Spain	68	29	3	0
Russian Federation	65	23	12	0
Italy	65	28	7	0
Hungary	63	0	0	37
Israel	58	26	16	0
New Zealand	52	34	15	0
Canada	49	28	22	0
Australia	38	50	12	0
South Korea	36	45	18	0
Colombia	36	64	0	0
USA	35	46	18	0
Chile	32	57	10	0
Japan	32	52	16	0
Great Britain	29	48	23	0

According to Table 1 data, the largest amount of financing from the private sector (71%) and the smallest amount of state funding (29%) is observed in Great Britain, where 48% of education expenditures are borne by the households themselves while 23% - by other private sources. The same can be said about Japan, where the financing by the private sector is 68%, in the USA the indicator is 64%, South Korea – 63% and Australia – 62% (Figure 2).

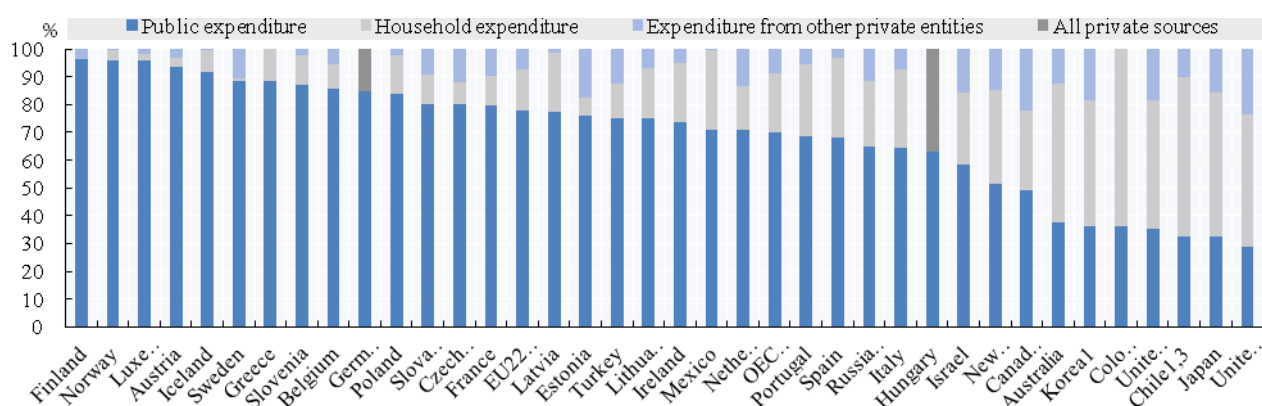

Figure 2 - Public and private financing of higher education (2015)

Countries, where tuition fees are high, but the student support system is weak, belong to the third model according to the OECD classification.

For example, in Japan and Korea, there are high tuition fees in higher education institutions, but at the same time, the state support system for students is less developed than in model 1 and 2 countries. This approach imposes a heavy financial burden on students and their families. The percentage of access to higher education in these countries is lower than the OECD average and is 50% and 56% in Japan and Korea respectively. Japan and Korea are among the countries with the lowest level of state expenditures on higher education as a percentage of GDP (Figure 3). This is due to the small proportion of students receiving government loans. However, the state support system for students has improved markedly in both countries in recent years and these states are approaching Model 2 levels.

By analyzing the data presented in Figure 3, it can be noted that the total spending on higher education in most countries is 1.5% of their GDP. In countries such as the USA, Chile and Australia, the figure exceeds even 2%. At the same time, countries such as Luxembourg, Ireland, and Hungary allocated less than 1% of their GDP to finance higher education in 2015.

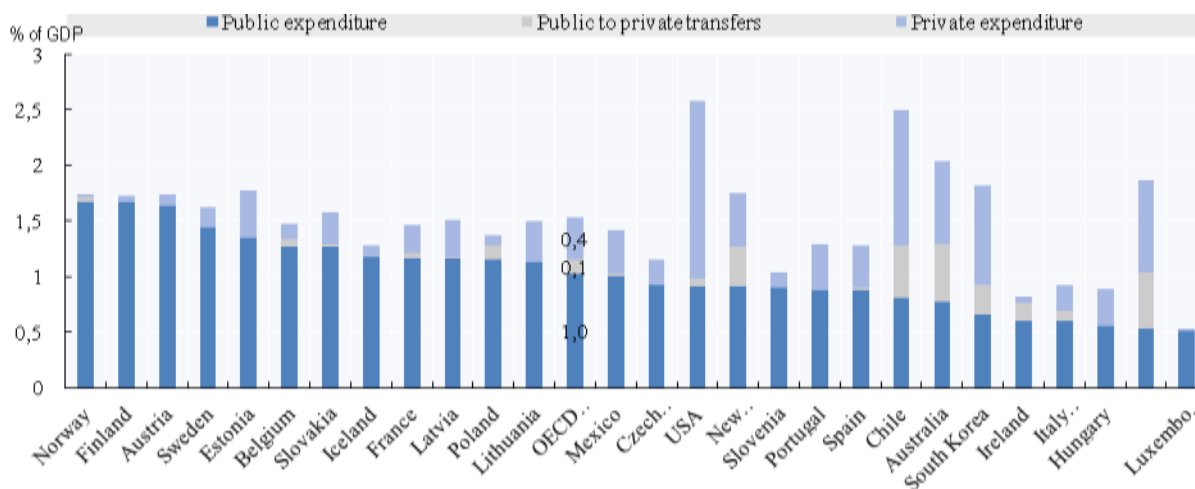

Figure 3 - Public and private expenses on higher education in % of country's GDP (2015)

According to Figure 3, the public sector plays a more important role in financing higher education than the private sector in most countries. The leaders in terms of government spending in relation to its GDP are Norway and Finland - 1.7%

and Austria - 1.6%. Between 1998 and 2015, the OECD average has not changed significantly, and by the end of 2015 it equaled 1.0%. In comparison, state expenditures on higher education in 2015 amounted to only 0.3% of GDP in Kazakhstan, which is significantly lower than in all OECD countries (including OECD partner countries), where the minimum figure was registered to be 0.5% of GDP.

If we consider total expenditures on higher education in terms of share (%) of GDP, then the absolute leader is the United States - 2.6%, followed by Chile (2.5%) and Australia (2.0%).

The fourth model includes countries with low tuition fees and underdeveloped state support system for students in higher education institutions (OECD, 2013).

Model 4 contains all other European countries for which data is presented (Belgium, the Czech Republic, France, Ireland, Poland, Portugal, Switzerland and Spain) and Mexico. All of these countries have moderate tuition fees compared to Model 2 and 3 countries. These countries have relatively low financial barriers to entering universities (or there are no tuition fees at all, like in Ireland and Mexico), while the level of state support for students is also comparatively lower. As a rule, government support is focused only on specific groups. Tuition fees established in public institutions of higher education in this group vary within \$2,000.

In countries of the fourth group, educational institutions tend to be largely dependent on state funding, and access to higher education is usually below the OECD average with an average value of 56%. Since setting a high cost of education in countries of the 4th group would create potential barriers to students enrolling in higher education institutions, these countries assume that lower tuition fees will facilitate access to education, but this does not guarantee high access to quality higher education.

In these countries, both students and their families may be provided with other types of state support from sources other than the Ministry of Education (for example, housing allowances, tax benefits and / or tax benefits for education), but they are not considered in this analysis. For example, in France, housing allowances account for about 90% of scholarships / grants from state funding, and about a third of students benefit from them.

In Model 4 countries, a credit system for higher education, such as government loans or government guaranteed loans, is not available or is available only for a small number of students.

Figure 4 represents data on average tuition fees set in public and private higher education institutions for a bachelor's degree. As it follows from Figure 4, the highest tuition fees are set in private universities of the USA— over \$ 21,189 per year in average. At the same time, the cost of education is slightly more than \$8,000 in public American universities. England ranks second in terms of tuition fees - \$ 11,951 per year (OECD, 2017).

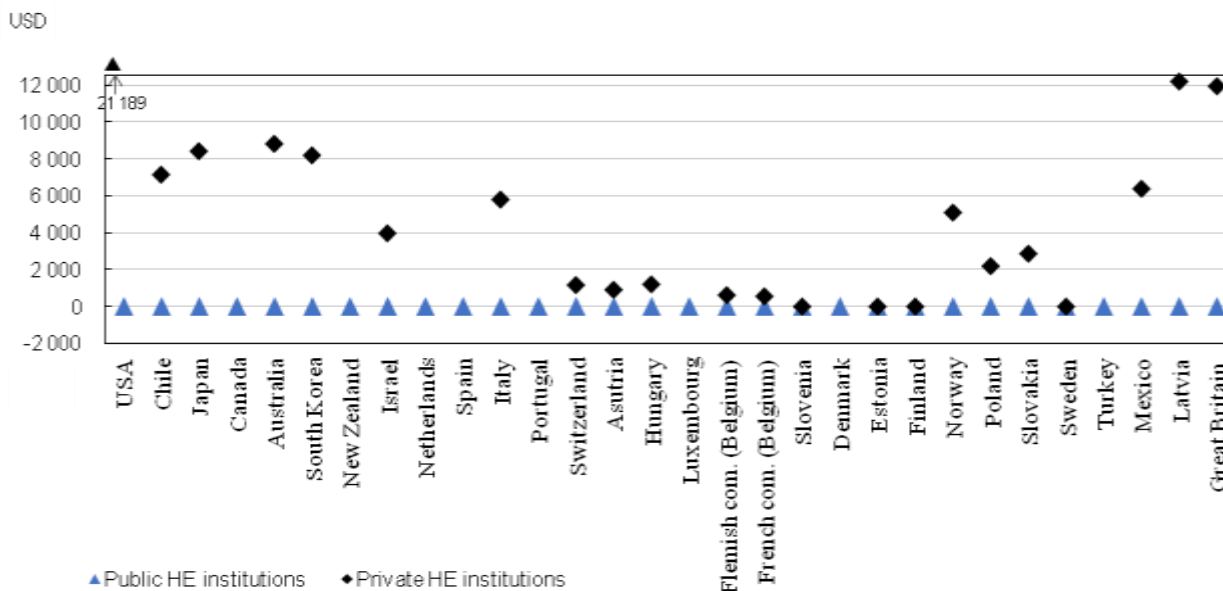

Figure 4 – Tuition fees at public and private institutions of higher education at the undergraduate level (2015/16)

In 2015, in OECD countries, the share of total state spending on education amounted to an average of 11.1% of total public expenditures. In the OECD countries and partner states - the Czech Republic, Hungary, Italy, Japan and the Russian Federation, the average share of education expenditures is less than 8%, while education expenditures made up more than 16% of the total state expenses in Brazil, Mexico, New Zealand and Chile (Table 2).

When it comes to expenditures by level of education, then in average, 27% of total public spending on education was allocated to finance higher education in OECD countries. For example, in Hungary, Israel, and etc., expenditures on higher education made up less than 20% of all expenditures on education, in Austria, Norway, Turkey, and others, more than 33% (OECD, 2018).

Table 2 - Total state expenditures on education (2015)

	State spending on education in % to total state expenditures					
	Primary	Secon -dary	Post- secondary non- tertiary	Tertiary (includin g R&D)	Tertiary (excludi ng R&D)	Total for education (including research work)
OECD countries						
Australia	4.6	4.4	0.3	4.2	2.6	13.5
Austria	1.8	4.3	0.0	3.5	2.6	9.6
Belgium	2.9	5.1		2.7	2.0	10.6
Canada	5.2		0.0	3.4	2.2	12.1
Chile	5.9	6.1		5.4	5.0	17.5
Czech	1.8	4.1	0.0	1.9	1.1	7.8
Estonia	3.1	3.4	0,5	3.5	2.3	10.4
Finland	2.5	4.7		3.3	2.3	10.5
France	2.0	4.2	0.0	2.2	1.5	8.4
Germany	1.4	4.6	0.4	2.8	1.9	9.2
Greece	2.3	2.7	0.0	1.4	1.0	6.3
Hungary	1.5	3.5	0.6	1.3	1.0	6.9
Iceland	5.2	5.1	0.1	3.4		13.9
Ireland	4.8	4.4		3.1	2.3	12.8
Israel	5.7	4.5	0.0	2.4		12.7
Italy	2.0	3.5	0.2	1.5	0.9	7.2
Japan	2.9	3.4		1.7		8.0
Korea	4.9	6.2		2.9	2.1	14.0
Latvia	4.3	4.5	0.2	3.2	2.4	12.2
Luxembourg	3.0	3.8	0.0	1.2	1.1	8.1
Mexico	6.4	6.4		4.2	3.1	17.0
Netherlands	2.7	4.9	0.0	3.6	2.5	11.2
New Zealand	5.3	7.8	0.5	5.5	4.8	19.1
Norway	3.7	4.5	0.1	4.0	2.9	12.3

Poland	3.6	3.6	0.0	2.9	2.5	10.1
Portugal	2.9	4.3		1.9	1.1	9.1
Slovakia	2.0	3.9	0.1	3.1	1.8	9.0
Slovenia	2.9	3.5		2.0	1.7	8.5
Spain	2.6	3.6		2.2	1.5	8.4
Sweden	3.6	4.1	0.1	3.8	2.5	11.6
Switzerland	4.3	5.3		3.9	2.3	13.6
Turkey	2.9	4.7		4.3	3.4	11.9
Great Britain	4.4	4.9		3.2	2.5	12.4
USA	4.0	4.4	0.0	3.5	3.1	11.9
OECD average	3.5	4.5	0.2	3.0	2.3	11.1
EU average	2.8	4.1	0.2	2.6	1.8	9.5
Partner countries						
Brazil	5.0	8.1		4.2		17.3
Colombia	5.6	5.4		3.6		14.6
Costa Rica	12.1	11.3		8.1		31.5
Lithuania	2.0	4.4	0.4	3.4	2.6	10.2
Russian Federation		5.3		2.1	2.0	7.5

To determine to which of these 4 models Kazakhstan belongs, it is necessary to conduct an analysis on 2 indicators: the level of state funding of higher education as well as the cost of education in higher educational institutions. Since the comparison of absolute indicators will not be entirely correct, a comparative analysis will be conducted on relative indicators.

First of all, the level of public expenditures on education to the country's GDP must be considered.

According to the data for 2015, the share of public spending on education was 4.2% of GDP across OECD countries in average (in Kazakhstan: in 2015 - 3.3%, in 2018 - 3.27%). Norway (6.3%), Finland and Iceland (5.6%) invested the most In education. In Kazakhstan, the level of public expenditures on education is still lower than in the advanced countries of the world. For OECD countries, the standard is set at 5-6% of GDP (Figure 5).

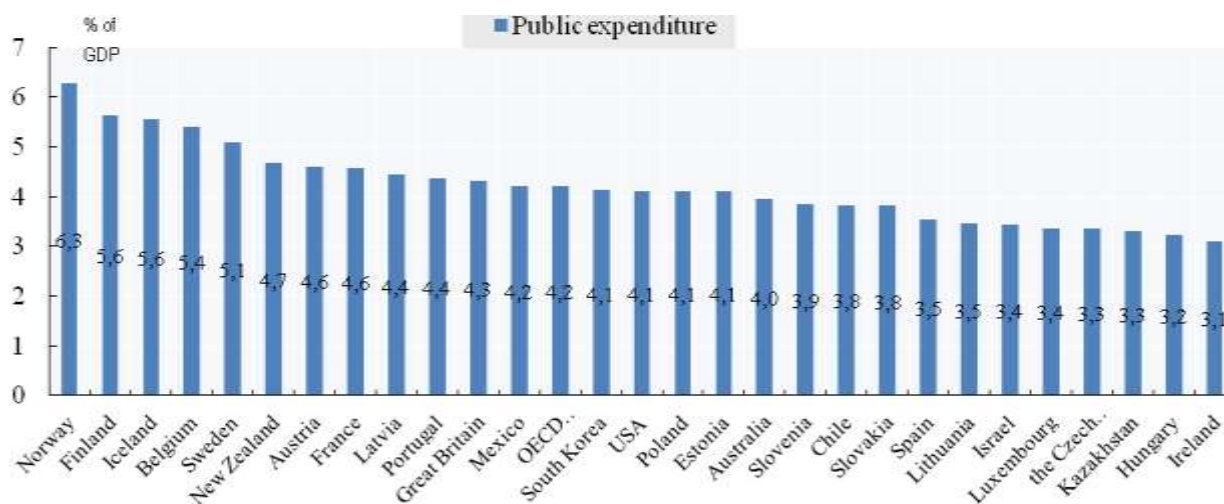

Figure 5 – State expenditures on education in OECD countries and the Republic of Kazakhstan in terms of GDP % (2015)

Indicators of public expenditures of the Republic of Kazakhstan on tertiary education (in the statistics of OECD countries, this indicator includes technical and professional, bachelor's, master's and doctorate degrees) in 2015 and 2016 amounted to 0.6% of GDP. The indicator is lower than the average level of OECD countries by 40% (OECD average is 1.0% of GDP) (National Report, 2015, OECD 2018).

If we consider the level of state expenditures on education in relation to total state budget expenditures, then the indicator has not dropped below 16% since 2012, although there has been a constant trend of gradual decline. As a result, in 2017, the share of expenditures on education dropped below the recommended international threshold and decreased to 14.8%. In nominal terms, the amount of state spending on education shows annual growth, but this growth was not proportional to the increase in total expenditures of the state budget. However, in 2018, total state budget expenditures decreased by 9% compared with 2017, while education expenditures increased by 6%, hence, the proportion of expenditures on education in state budget expenditures rose to 17% (Figure 6). However, this indicator is still lower compared to the average values for the last 5 years.

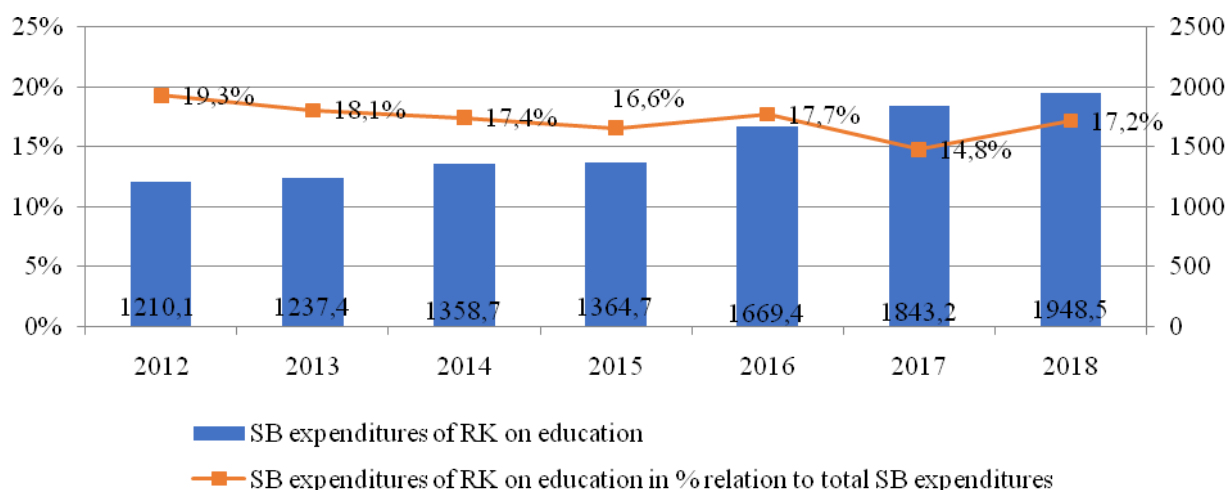

Figure 6 - Dynamics of public expenditures of the Republic of Kazakhstan on education. Dynamics of the share of public spending on education in the Republic of Kazakhstan for period between 2012 and 2018, %

According to the results of the analysis, it can be noted that the amount of public expenditures on the education system in the structure of the state budget of the Republic of Kazakhstan increased by 61% over the period between 2012 and 2018, and rose by 63% on the system of higher and postgraduate education over the same period of time. The share of expenditures on education in total expenditures of the state budget of the Republic of Kazakhstan is about 17.3% in average over the past seven years, the share of expenditures on higher education in particular is 1.7% (Table 3) (Adambekova A.A., 2016, Statistical Bulletin of the Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan 2012-2019).

Table 3 - State budget (SB) expenditures on education in the Republic of Kazakhstan (RK), billion tenge

Year	SB expenditure of RK, total	SB expenditures of RK on education		SB expenditures of RK on higher and postgraduate education		
		total	in % of SB expenditures	total	in % of SB expenditures	in % of SB expenditures on education
2012	6269.0	1210.1	19.3%	113.9	1.8%	9.4%
2013	6852.7	1237.4	18.1%	129.3	1.9%	10.4%
2014	7791.9	1358.7	17.4%	133.1	1.7%	9.8%
2015	8227.1	1364.7	16.6%	122.6	1.5%	9.0%
2016	9433.7	1669.4	17.7%	140.1	1.5%	8.4%
2017	12485.4	1843.2	14.8%	185.8	1.5%	10.1%
2018	11346.1	1948.5	17.2%	206.4	2%	10.6%

In general, the share of expenditures on higher education also remains quite low, both in the structure of the SB and in the structure of expenditures on education (1.7% and 9.7% respectively in average over the past 7 years).

If we consider the second indicator - the cost of education in higher education institutions, then one year of a bachelor's degree at a Kazakhstani university will cost a student 396,307 tenge in average. During the four years of study, 1,585,228 tenge must be paid (data for the 2018-2019 academic year). Compared to OECD countries, the cost of higher education is quite low in Kazakhstan.

At the beginning of the 2018-2019 school year in the Republic of Kazakhstan, the total number of students were 542,458 people. Among them: 162,877 people or 30% of the total number of students study at the expense of state educational grants, while 379,581 people or 70% study on a paid basis (Figure 7).

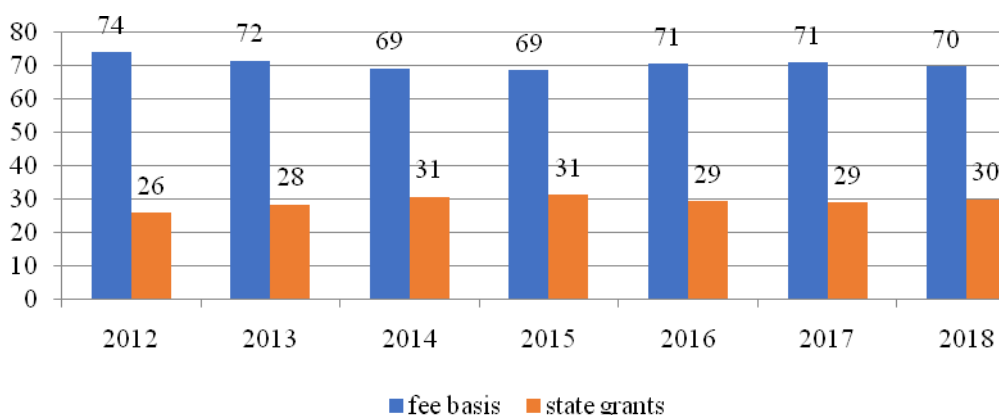

Figure 7 - Ratio of the contingent of students of higher and postgraduate education on a fee basis and state grants, %

Despite the fact that the number of state grants almost doubled in 2018 across the country: 53,594 grants in 2018 against 31,702 grants in 2017, it should be noted that the increase in the number of grants did not increase equal access to higher education for all segments of the population.

If we take into account that the share of expenses on education in total expenses decreases every year, expenditures of the population for education in nominal terms increased by 1.2 times, and in terms of share, they decreased for the period between 2012 and 2017. If in 2012, the share of expenditures on education in the total spendings of the population was 3.88%, then by 2017 the value had decreased to 3.14% (National Report, 2017).

The coverage of tertiary education in the Republic of Kazakhstan is still low - 46.3% (63rd place in GCI of 2017) compared with other countries (Switzerland - 57.7%, USA - 85.8%, Singapore - 92.2 %, The Netherlands - 78.5%, Germany - 68.3%).

Moreover, the indicator of gross enrollment ratio in higher education (the ratio of the number of students, regardless of age, studying in technical and vocational education institutions and universities, to the total population aged 18-22 years) is 54.3% in Kazakhstan.

Thus, summing up the analysis of the financing of higher education in Kazakhstan, we can conclude that Kazakhstan belongs to the 4th group in the OECD classification: to countries where universities have low tuition fees and underdeveloped state support system for students. In the countries of the fourth group, educational

institutions, as a rule, are largely dependent on state funding, as can be seen in Kazakhstan.

According to the results of research in Kazakhstan, only one out of five students from families with a low level of education reaches the degree of higher or secondary vocational education. For comparison, two-thirds of students who have at least one of their parents with higher education are graduates of universities in OECD countries.

The most vulnerable people to equal access to higher education are students with special educational needs. In 2018, the share of students enrolled in the admission quota amounted to only 12.7% of the total contingent (68,791 people). According to OECD experts, the actual need for preferential access to higher education for people with low socioeconomic status is much higher. The existing model of distribution of grants in Kazakhstan is based on the principle of academic achievement (merit-based). In OECD countries, universities, as a rule, do not practice “blind” selection by academic achievement. There is always an “environment” component in enrollment: parental education, location and quality of secondary schools, parents' financial ability and other factors. The current state mechanisms for expanding public access to higher education are ineffective for children from low-income families (OECD Review on Higher Education, 2017).

The existing model of distribution of grants, based on academic achievements, is not fair to children from low-income families. In the conditions of the autonomy of universities from 2018 and the introduction of a universal income declaration from 2020, additional mechanisms are needed to expand access to higher education, taking into account social, economic, cultural and other factors. The priority direction of the development of education should be the provision of access to education: grants should be received by children from socially unprotected groups of the population. We consider it necessary to reform the system of state grants and state loans. It is necessary to ensure the effectiveness of support mechanisms for students from low-income families and from rural areas. To provide financial support to needy students, a greater number of grants should be allocated, and student loans should be more affordable for students who have not received a grant.

Conclusion

According to the results of the study, it can be noted that different entities dominate in terms of providing funding for higher education depending on a country. Each country has its own financial system of higher education. For example, in the USA, Great Britain and Korea, the private sector is more involved in financing higher education than the public sector. However, in most European countries, the public sector is the main entity financing higher education. Most countries spend more than 1.5% of their GDP to finance higher education, this figure even exceeds 2% of GDP in some countries, such as the USA, Chile and Australia, while other countries (Luxembourg, Ireland, Hungary and Kazakhstan) allocate less than 1% of their GDP. According to the data of 2018, state expenditures on higher education amounted to only 0.3% of GDP in Kazakhstan. In most OECD member countries, the state supports higher education and more than 25% of all state budget expenditures on education are directed at higher education. However, only 10.6% of all state budget expenditures on education is allocated for higher education in Kazakhstan.

References:

1. Harmon C., Oosterbeek H., Walker I. (2003) The Returns to Education: Microeconomics. Journal of Economic Surveys, Blackwell Publishing, vol.17(2), pp. 115-156.
2. Heckman J.J., Lochner L.J., Todd P.E. (2003) Fifty Years of Mincer Earnings Regressions. NBER Working Paper No. 9732, National Bureau of Economic Research, Inc.
3. O'Carroll C., Harmon Colm, Farrell Lisa (2006) The economic and social impact of higher education. Irish Universities Association.
4. Organization for Economic Co-operation and Development. Education At Glance 2013. France: OECD.
5. Organization for Economic Co-operation and Development. Education At Glance 2015. France: OECD.

6. Organization for Economic Co-operation and Development. Education At Glance 2017. France: OECD.
7. Organization for Economic Co-operation and Development. Education At Glance 2018. France: OECD.
8. PricewaterhouseCoopers (2005) The Economic Benefits of Higher Education Qualifications. A report by PricewaterhouseCoopers for the Royal Society of Chemistry and the Institute of Physics.
9. Soyler I., Karatas S. (2011) Establishment and financing of private higher education institutions in Turkey. International Higher Education and Congress: New Trends and Issue, Istanbul.
10. The relationship between graduates and economic growth across countries (2013) BIS research paper, №110
11. UIS (UNESCO Institute for Statistics) (2012) Global Education Digest. Montreal: UIS.
12. UIS (UNESCO Institute for Statistics); OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (2003) Financing education – Investments and returns: Analysis of the World Education Indicators. Paris: UNESCO/OECD.
13. Universities UK. The impact of universities on the UK economy (2014) Universities UK Facilities Unit.
14. Valero A. and J. Van Reenen. (2018) The Economic Impact of Universities: Evidence from Across the Globe. Centre for Economic Performance of London School of Economics and Political Science.
15. Varghese N.V. (2016) Governance reforms in higher education: a study of selected countries in Africa. International Institute for Educational Planning (IIEP). Paris, France.
16. World Bank. Constructing knowledge societies: New challenges for tertiary education (2002) Washington, DC: World Bank
17. Adambekova A.A., Amankeldi N.A. Finansirovanie sistemy obrazovanija Kazahstana (dinamika rashodov na obrazovanie: otechestvennyj i mezhdunarodnyj

opyt). Setevoj zhurnal «Nauchnyj rezul'tat». Serija «Jekonomicheskij issledovanija». – T.2 №1(7), 2016.

18. Komitet statistiki MNJe RK, Informacionno-analiticheskaja sistema "Taldau". Razdel - Obrazovanie.

<http://old.stat.gov.kz/faces/publicationsPage/TaldauURL2>

19. Nacional'nyj doklad o sostojanii i razvitii sistemy obrazovanija Respubliki Kazahstan za 2015 god

20. Nacional'nyj doklad o sostojanii i razvitii sistemy obrazovanija Respubliki Kazahstan (po itogam 2017 goda): E. Nurlanov, M. Amanfazy, G. Nogajbaeva, A. Ahmetzhanova, G. Karbaeva, M. Dauliev, E. Korotkih, D. Abdrasheva, M. Shakenova, A. Dujsengali, N. Kasymbekova. - Astana: AO «IAC», 2018. - 434 s.

21. Obzor nacional'noj politiki v oblasti obrazovanija: vysshee obrazovanie v Kazahstane 2017. Otchet OJeSR

22. Statisticheskij bjulleten' Ministerstva finansov RK za 2015-2019 gg. <http://www.minfin.gov.kz>

Д.е.н., доц. Гармідер Л.Д., к.е.н., доц. Гончар Л.А.
ДВНЗ Українського хіміко-технологічного університету, Україна

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Перехід до ринкової економіки визначив для підприємств проблему реформування систем управління шляхом введення таких організаційних моделей які забезпечують максимізацію прибутку, але, на жаль, перехідний процес затягнувся і сучасне управління суб'єктами господарювання головним чином орієнтовано на рішення короткострокових проблем. Тобто власники та менеджмент підприємства бажають заробляти скорий прибуток і не спрямовані на розвиток.

Розвиток це не просто зміни, тобто не кожна зміна об'єкта є його розвитком. Розвиток це зміни пов'язані з перетворенням внутрішньої будови об'єкта, в структурі, що представляють собою сукупність взаємопов'язаних елементів, зв'язків і залежностей. Таким чином, у матеріальному і духовному світі де все перебуває у постійному руху та змінюється, про розвиток можливо говорити тільки по відношенню до об'єктів з простою або складною системною будовою [1].

Розвиток являє собою системну складову, яка розглядається в якості певних зв'язків сукупності інших складових системи. З іншої сторони, розвиток це властивість системних об'єктів, що визначає пристосування цієї системи до умов зовнішнього та внутрішнього середовища з метою забезпечення подальшого функціонування системи [2, 3].

Розвиток є важливою характеристикою підприємства та у практичному аспекті українські науковці вважають представлену вище трактовку досить спрощеною. Досвід підприємств свідчить, що для підприємства не завжди є благом перехід до більш складної організаційної структури. Такий підхід обумовлений тим, що більш складна структура підприємства може бути передумовою втрати контролю над процесами, які здійснюються на підприємстві [2].

Кількісні зміни на підприємстві це наслідок його якісних функціональних характеристик. Якісні зміни у функціонуванні підприємства неодмінно призводять до кількісних змін показників діяльності підприємства. Таким чином, розвиток підприємства можна представити у двох аспектах [4]:

– кількісний вимір, тобто фізичне укрупнення підприємства (наприклад, нові підрозділи напрямки діяльності, розширення ринків збуту);

– якісний вимір, тобто вимір функціональності підприємства (наприклад, змога вести успішну конкурентну боротьбу, ефективне стимулювання попиту на свою продукцію).

Сутність поняття розвитку підприємства знайшла відображення у наукових концепціях Мескона М. Х., Альберта М., Хедоури Ф., що порівнюють розвиток з культурою підприємства. На їх погляд розвиток представляє собою довгострокову програму удосконалення можливостей вирішувати різні проблеми і здібностей до відновлення, особливо шляхом підвищення ефективності управління культурою організації [5].

Інші вважають, що розвиток підприємства як сукупність змін різної економічної природи, спрямованості, інтенсивності. Такі зміни об'єктивно відбуваються в соціально-економічних системах під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Як наслідок, такі зміни призводять до переходу підприємства у різноманітні організаційно-економічні стани відносно стійкого характеру.

Серед існуючих видів розвитку для підприємств, найбільш значущим є економічний розвиток який забезпечує життєдіяльність підприємства та є основою інших видів розвитку. Економічний розвиток пов'язаний не тільки з проблемами функціонування підприємства, а й відображає еволюцію механізму господарювання, що призводить до зміни системи в цілому.

Таким чином, до основних характеристик розвитку підприємства можна віднести: носять інноваційний характер; передбачають структурні зміни у всіх сферах діяльності підприємства; ґрунтуються на ресурсних обмеженнях; мають довгострокові та важкозворотні наслідки; переводять підприємство в прогнозоване майбутнє.

Отже, запропоновано узагальнену характеристику розвитку підприємства як наукової категорії, що дозволила пояснити сам механізм розвитку для кожної окремо взятої галузі.

Література:

1. Грушин Б. [*Электронный ресурс*]: Б. Грушин. – Философская Энциклопедия. В 5-х т. – М.: Советская энциклопедия. – Под редакцией Ф.В. Константинова. 1960-1970. – Режим доступа к ресурсу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/1013. – Название с экрана.
2. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 1068 с.
3. Развитие. [*Электронный ресурс*]: Большой Энциклопедический словарь. – 2000. – Режим доступа к ресурсу.: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/250230/РАЗВИТИЕ>. – Название с экрана.
4. Совершенствование управления предприятием и развитие организаций. [*Электронный ресурс*]: Официальный портал компании «Прогрессивный менеджмент». – Режим доступа к ресурсу: <http://www.progressive-management.com.ua/home>. – Название с экрана.
5. Мескон М., Основы менеджмента. [*Электронный ресурс*]: Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. – М., 1994. Москва: Издательство «Дело», 1997. – 704 с. – Режим доступа к ресурсу: http://tourlib.net/books_men/meskon.htm. – Название с экрана.

К.е.н., доц. Гончар Л.А.

ДВНЗ Українського хіміко-технологічного університету, Україна

викладач Синельникова О.Ю.

Дніпропетровського центру професійно-технічної освіти

державної служби зайнятості, Україна

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

ПАТ «КОМБІНАТ «ПРИДНІПРОВСЬКИЙ»

Оцінка конкурентоспроможності молочної продукції ПАТ «Комбінат «Придніпровський» проводилась на основі використання органолептичного, реєстраційного та соціологічного методів. Оцінювання проводилось з позиції споживача. Сегмент дослідженого ринку – населення міста Дніпро Шевченківського району, тобто використано недиференційований маркетинг, оскільки ПАТ «Комбінат «Придніпровський» звертається до ринку с одним і тим же комплексом маркетингу, де відсутня диференціація за жирністю всередині кожного молочного продукту (сметана 20% жирності або молоко 2,5% жирності).

Оцінку конкурентоспроможності проводили у такій послідовності:

- 1) вибір конкурента з товаром-аналогом;
- 2) визначення переліку і значень споживчих властивостей, що підлягають аналізу;
- 3) розрахунок показників конкурентоспроможності.

Перед тим, як провести оцінку конкурентоспроможності продукції ПАТ «Комбінат «Придніпровський» було проведено анкетування споживачів, з метою виявлення основних конкурентів комбінату шляхом опитування цільової аудиторії за формою такого питання «Якщо на прилавку підприємства роздрібною торгівлі Ви не знайдете молочної продукції ПАТ «Комбінат «Придніпровський, якій торговельній марці молочної продукції Ви віддасте перевагу?»

Після проведення опитування у кількості 428 осіб, було виявлено, що до основної трійки конкурентів ПАТ «Комбінат «Придніпровський» слід віднести:

1. Перше місце Кременчуцький міськмолзавод ТМ «Простоквашино» – 55%, де частка ринку складає 3,4% та займає 10 місце, середньорічний обсяг виробництва продукції складає 56 тис. тон, пропонує продукцію із незбираного молока, масло, сир, сири плавлені.

2. Друге місце ТМ «Геркулес» – 20%, де частка ринку складає 3,7% та займає 11 місце, середньорічний обсяг виробництва продукції складає 60 тис. тон, пропонує продукцію із незбираного молока.

3. Третє місце ТМ «Лакталіс» – 12%, де частка ринку складає 3,8% та займає 8 місце, середньорічний обсяг виробництва продукції складає 62 тис. тон, пропонує продукцію із незбираного молока.

Другий етап оцінки конкурентоспроможності передбачає виявлення факторів, що були найбільш важливими для споживача при покупці молочної продукції. серед них, для оцінювання, було обрано найбільш значущі, а саме:

1. Смак (якість) – 47%.
2. Прийнятна ціна – 25%.
3. Термін зберігання – 14%.
4. Жирність – 3%.
5. Пакування (зручність у використанні) – 3%.
6. Інформативність етикетки – 2%.
7. Консистенція – 6%.

Далі, після послідовного розгляду двох етапів оцінки конкурентоспроможності розрахуємо показники конкурентоспроможності, але спочатку визначимо експертні значення, а потім поетапно проведемо оцінку конкурентоспроможності молочної продукції ПАТ «Комбінат «Придніпровський» ТМ «Злагода» (табл. 1).

Таблиця 1

Експертні значенні «r»

Показники конкурентоспроможності	r	m _i
1. Смак (якість)	5	0,21
2. Жирність	4	0,17
3. Пакування (зручність у використанні)	3	0,12
4. Термін зберігання	4	0,17
5. Інформативність етикетки	3	0,12
6. Консистенція	5	0,21
Разом	24	1

Отже, сметана виробника ПАТ «Комбінат «Придніпровський» ТМ «Злагода» є конкурентоспроможною у порівнянні з виробником Кременчуцький міськмолзавод ТМ «Простоквашино», оскільки рівень конкурентоспроможності складає 1,24; рівень конкурентоспроможності складає молока 1,32; рівень конкурентоспроможності йогурту складає 1,04; рівень конкурентоспроможності ряженки складає 1,37; рівень конкурентоспроможності сиру складає 1,51 та рівень конкурентоспроможності масла коров'ячого складає 1,18.

У цілому, після проведення оцінки конкурентоспроможності шести видів молочної і кисломолочної продукції, а саме: сметани, молока, йогурту, ряжанки, сиру і масла коров'ячого, можна зробити висновок, що виробник ПАТ «Комбінат «Придніпровський» ТМ «Злагода» є конкурентоспроможним у порівнянні з виробником Кременчуцький міськмолзавод ТМ «Простоквашино» за всіма переліченими видами продукції.

Конкурентоспроможність молочної продукції комбінату досягається за рахунок таких важливих факторів як гарантована якість, не високі ціни, обмежені терміни зберігання, однак за функціональністю пакування навпаки ПАТ «Комбінат «Придніпровський» ТМ «Злагода» поступається Кременчуцькому міськмолзаводу ТМ «Простоквашино».

Logistics

Залесский Б.Л.

Белорусский государственный университет

ГОМЕЛЬСКАЯ ОБЛАСТЬ: КИТАЙСКИЙ ВЕКТОР СОТРУДНИЧЕСТВА

В ноябре 2019 года в административном центре китайской провинции Сычуань – городе с 20-миллионным населением Чэнду – откроется Белорусский национальный павильон, где на площади почти в полторы тысячи квадратных метров свой экспортный потенциал смогут представить белорусские компании различного направления, для которых здесь будут также оборудованы помещения для проведения переговоров и организации бизнес-форумов. Весьма перспективно само размещение данного павильона – в зоне свободной торговли с хорошей логистикой, так как рядом находится железнодорожный порт и два крупных оптовых рынка, на каждом из которых работают более семи тысяч китайских оптовых операторов. Интересно и то, что павильон будет представлен в виде Мирского замка и оформлен с использованием белорусской национальной символики.

Активно использовать потенциал Белорусского национального павильона в Чэнду собираются экспортеры Гомельской области. В основном это будут производители пищевой продукции – «мясо-молочной <...>, алкогольной, а также кондитерской, которая уже хорошо зарекомендовала себя на внешних рынках» [1]. Объясняется это рядом причин. Так, еще в мае 2015 года Гомельская область и провинция Сычуань подписали соглашение о сотрудничестве, которым предусмотрели организацию взаимодействия на принципах партнерства, равенства, доверия и взаимной выгоды в таких областях, как экономика, сельское хозяйство, здравоохранение и культура, образование, спорт и туризм. Кроме того, «для развития сотрудничества в вышеуказанных областях будут устанавливаться прямые контакты и побратимские связи между городами двух регионов» [2].

И, действительно, спустя три года – в августе 2018 года – соглашение об установлении побратимских отношений подписали уже административные центры области и провинции – Гомель и Чэнду, заявив о своем намерении

развивать взаимодействие в торговле, образовании, культуре, туризме, особо акцентировав внимание на больших перспективах плодотворного сотрудничества в экономической сфере. Дело в том, что Чэнду называют окном, которое открывает пути для международного сотрудничества западной части Китая со странами Европы. Своеобразной визитной карточкой этого китайского города уже стал «грузовой поезд международного значения “Чэнду – Европа”, соединяющий Китай, Казахстан, Россию, Беларусь» [3]. Помимо экономики, стороны среди перспективных направлений развития партнерских связей видят образование и здравоохранение, о чем свидетельствуют подписанные тогда же, в августе 2018 года, документы – Меморандум о стратегическом партнерстве между Чэндуской инвестиционной корпорацией по здоровью и Гомельским областным клиническими госпиталем инвалидов Отечественной войны и Соглашение об установлении сотрудничества между Высшей средней школой Ухоу и гимназией №71 Гомеля.

Среди гомельских предприятий, продукция которых будет представлена в Белорусском национальном павильоне в Чэнду, следует назвать, прежде всего, ОАО “Милкавита”, которое за семь месяцев 2019 года отгрузило на китайский рынок своей продукции в семь раз (!) больше, чем за аналогичный период 2018 года. «Ежемесячно предприятие поставляет в КНР около 500 т продукции – сухих молочных продуктов и жидких с длительным сроком хранения. Основной объем в экспорте в Китай занимает сухая сыворотка – около 80%» [4]. Выставляя свою продукцию в Белорусском национальном павильоне в Чэнду, гомельские экспортеры надеются значительно расширить свое присутствие в провинции Сычуань. Это позволило бы тому же ОАО “Милкавита” увеличить поставки своей продукции в Китай по итогам 2019 года до планируемых трех миллионов долларов.

Заметим, что Гомельщина развивает партнерские и побратимские связи и с другими китайскими регионами. Так, в июне 2019 года «Гомельская область и китайский автономный район Внутренняя Монголия подписали программу сотрудничества на 2020 год» [5]. С несколькими китайскими городами установлены партнерские и побратимские связи и у Гомеля. В частности, в 2015 году подписано Соглашение о дружбе и сотрудничестве с Харбином – административным центром провинции Хэйлуунцзян. При этом стороны договорились, что «создание совместных предприятий в таких сферах, как

машиностроение, электроника, переработка сельскохозяйственной продукции <...> со временем должно стать приоритетом экономического сотрудничества между Гомелем и Харбином» [6]. Но самые длительные отношения связывают Гомель с городом Хуайань, что в провинции Цзянсу, – с 1997 года. Благодаря этим связям уже называвшееся выше ОАО “Млековита” в мае 2019 года приняло участие в Международной выставке пищевой промышленности в этом китайском городе, а в июне 2019 года на встрече руководства Гомеля и Хуайаня было заявлено, что у сторон есть «большой потенциал для дальнейшего развития сотрудничества в различных сферах, <...> что особый интерес вызывают продукты питания, производимые в Гомеле» [7]. Все это разнообразие связей с китайскими партнерами позволило Гомелю по итогам 2018 года превзойти объем взаимной торговли с Китаем на уровне сорока миллионов долларов, а за четыре месяца 2019 года вплотную приблизиться к товарообороту в 17 миллионов долларов.

Литература

1. Гомельские производители представят свою продукцию в белорусском павильоне в Чэнду [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/gomelskie-proizvoditeli-predstavjat-pischeviju-produktsiju-v-belorusskom-paviljone-v-chendu-358191-2019>
2. Сидорчик, В. Гомельская область и китайская провинция Сычуань будут сотрудничать / В. Сидорчик // [Электронный ресурс]. – 2015. – URL: <https://news.tut.by/society/447548.html>
3. Гомель и китайский Чэнду стали городами-побратимами [Электронный ресурс]. – 2018. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/gomel-i-kitajskij-chendu-stali-gorodami-pobratimami-315608-2018/>
4. Гомельское предприятие “Милкавита” нарастило экспорт в Китай в 7 раз [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/gomelskoe-predpriatie-milkavita-narastilo-eksport-v-kitaj-v-7-raz-358197-2019/>
5. Гришкевич, А. Гомельская область и китайский автономный район Внутренняя Монголия подписали программу сотрудничества / А. Гришкевич // [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/gomelskaja-oblast-i-kitajskij-avtonomnyj-rajon-vnutrennjaja-mongolija-podpisali-programmu-sotrudnichestva-4-2019/>
6. Сидорчик, В. Создание СП может стать приоритетом экономического сотрудничества между Гомелем и Харбином / В. Сидорчик // [Электронный ресурс]. – 2015. – URL: <http://mozyrisp.gov.by/special/ru/obl-news-ru/view/sozdanie-sp-mozhet-stat-prioritetom-ekonomicheskogo-sotrudnichestva-mezhdu-gomelem-i-xarbinomnn-2135/>
7. Китайские партнеры заинтересованы в поставках гомельской пищевой продукции [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/kitajskie-partnery-zainteresovany-v-postavkah-gomelskoj-pischevoj-produktsii-354606-2019/>

Banks and the banking system

К.е.н. Прімерова О.К.

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Україна

ОСНОВНІ РЕЖИМИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ

В сучасних умовах в більшості країн світу важливого значення набуває питання проведення ефективної монетарної політики, що здатна надати економіці імпульси для зростання, забезпечити умови для інвестицій, фінансової стабілізації, а також високих й стабільних темпів економічного зростання. Кожний центральний банк, відповідно до тим завдань, що стоять перед ним, звертається до того чи іншого режиму монетарної політики.

Під терміном «режим монетарної політики» розуміється сукупність взаємопов'язаних, скоординованих заходів центрального банку, які застосовуються ним для досягнення стратегічної мети. Поставлене завдання вирішується шляхом досягнення або утримання на стабільному рівні значення номінального показника, який виступає в якості проміжної цілі.

Для глибшого розуміння монетарної політики на сучасному етапі розглянуто переваги та недоліки використання основних монетарних режимів для економіки країни (таблиця 1).

Розглянемо наведені режими монетарної політики докладніше. Прив'язка обмінного курсу або фіксація обмінного курсу – монетарний режим, що характеризується підтримкою стабільного рівня обмінного курсу в країні відносно певної іноземної валюти або кошика валют. Інструментом впливу за цього монетарного режиму є прямі валютні інтервенції центрального банку, валютні обмеження та облікова ставка.

Таблиця 1.

Переваги та недоліки основних монетарних режимів

Режим	Переваги	Недоліки
Фіксація обмінного курсу	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Дає можливість швидкого зниження інфляції ✓ Простий режим, добре сприймається населенням 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Втрата незалежності монетарної політики ✓ Схильність до економічних шоків, фінансової нестабільності
Таргетування грошової маси	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Високий рівень координації монетарної та макроекономічної політики ✓ Можливість швидкого реагування на зміну таргету 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Необхідна умова – стабільність попиту на гроші ✓ Мало зрозумілий широким верствам
Таргетування інфляції	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Довгострокова мета з короткостроковою гнучкістю ✓ Системний підхід і передбачуваність 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Вплив немонетарних чинників на інфляцію ✓ Процес закріплення інфляційних очікувань вимагає часу ✓ Більш складний режим для проведення
Таргетування рівня цін /номінального ВВП	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Вплив на очікування ✓ Змішаний характер мети ЦБ (балансування між інфляцією і «розривом» виробництва) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Складно для комунікації і підзвітності ✓ Неоперативний підрахунок ВВП і часта зміна оцінок

Переваги таргетування валютного курсу пов'язані із меншою невизначеністю для економічних агентів на відміну від ситуації, пов'язаної із застосуванням режиму плаваючого курсу. Вочевидь, даний режим має своїми позитивними рисами і високий рівень інформативності для суспільства, оскільки валютний курс є номінальним якорем, за яким легко спостерігати в першу чергу пересічному громадянину та контролювати, чи дотримується центральний банк проміжної цілі. За фіксації обмінного курсу є можливість швидкого зниження інфляції, відповідно й низьких інфляційних очікувань, а також збільшується довіра суб'єктів господарювання до макроекономічних показників.

Недоліки цього монетарного режиму виходять з його переваг, адже якщо фіксований курс не користується довірою, то він може піддаватися спекулятивній атаці, а центральний банк може відчувати серйозні труднощі під час спроби захисту від подібних атак, тому що у світі глобальних фінансів швидкість потоків капіталу багаторазово посилюється. Також недоліками режиму є серйозна залежність монетарної політики від зовнішньоекономічних факторів, можливість притоку короткострокового спекулятивного капіталу, ризику дестабілізації фінансової системи внаслідок світових валютних криз. За

фіксації обмінного курсу можливо швидко знизити інфляцію, однак у довгостроковій перспективі стійкий курс незадовільно корелює з низькою або стабільною інфляцією.

Монетарне таргетування або таргетування грошової маси – монетарний режим, що характеризується встановленням цільового рівня зростання грошей в економіці. Серед переваг режиму монетарного таргетування є можливість узгоджувати монетарну політику із розвитком внутрішньої макроекономічної ситуації; практично моментальна підзвітність монетарної політики; оперативність у прийнятті рішення щодо регулювання монетарної проміжної цілі. Проте ці переваги реалізуються лише в умовах стабільного попиту на гроші та суттєвого впливу центрального банку на обсяги грошової маси в обігу. Також непередбачуваність залежності грошових агрегатів та цін робить монетарну політику недостатньо прозорою і є причинами обмеженості застосування центральними банками режиму монетарного таргетування.

Інфляційне таргетування – монетарний режим, згідно з яким центральний банк використовує оголошену інфляційну ціль як номінальний якор і зобов'язується спрямовувати монетарну політику на досягнення цього таргету в середньостроковій перспективі. Даний режим передбачає публічне оголошення цих кількісних середньострокових цілей щодо інфляції.

Вже в 1990 році першою країною, що перейшла на інфляційне таргетування стала Нова Зеландія, а станом на 2016 рік 38 країн з розвиненими ринками та з ринками, що формуються дотримуються режиму інфляційного таргетування. За останні десять років режим інфляційного таргетування набрав популярності в світі. В першу чергу це було пов'язано з вадами інших монетарних режимів. Довгострокове рішення переходу до нового монетарного режиму було пов'язано з неможливістю використання обмінного курсу як номінального якоря через перегрів економіки або через вичерпання міжнародних резервів (ці проблеми стали ключовими для України на шляху зміни монетарного режиму); нечіткість цілей за монетарними агрегатами (відсутність стійкого зв'язку між інфляцією та грошима); необхідність упорядкованої та системної дезінфляції; посилення незалежності центрального банку та усунення фіскального домінування.

Одна з головних переваг інфляційного таргетування полягає в тому, що згідно з цим режимом передбачено чіткі процедури проведення прозорої

монетарної політики, спрямованої на досягнення та підтримку цінової стабільності в середньостроковій перспективі, однак при цьому залишається певна свобода дій в короткостроковій перспективі для реакції на певні внутрішні чи зовнішні шоки. Також в країнах, що перейшли до інфляційного таргетування, інфляційні очікування, як правило, перебувають під більшим контролем та є стабільнішими. Також ці країни, особливо країни з ринками, що розвиваються, досягли більшого прогресу в зниженні інфляції за останні двадцять років, і, відповідно, є на сьогодні більш захищеними від дії зовнішніх шоків і криз.

Недоліками цього монетарного режиму є те, що цей режим є більш складним для проведення; процес закріплення інфляційних очікувань вимагає часу; інфляційне таргетування призводить до зростання волатильності валютного курсу, що може спричинити фінансову нестабільність; спостерігається вплив на динаміку інфляції факторів, які не контролюються центральним банком, тобто вплив немонетарних чинників.

В Україні на сьогодні необхідно забезпечити цінову стабільність через досягнення поставлених цілей НБУ щодо інфляції, що забезпечується режимом інфляційного таргетування. Варто зазначити, що ефективність реалізації інфляційного таргетування залежатиме від координації грошово-кредитної політики з економічною та бюджетно-фінансовою політиками Уряду України. Тобто, інфляційне таргетування – важлива умова для провадження структурних реформ в Україні, що повинні стати реальним стимулом до економічного зростання.

Література:

1. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін: [монографія] / За ред. В. С. Стельмаха. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.

2. Лепушинський В. (2015). Стратегічний документ з монетарної політики в умовах запровадження в Україні інфляційного таргетування // Вісник Національного банку України. – № 233. – С. 25-39.

3. Ніколайчук С. (2016). Макроекономічна логіка вибору монетарного режиму: міжнародний досвід // семінар для викладачів ВНЗ України «Практичні аспекти формулювання та реалізації монетарної політики НБУ».

4. Малахова О.Л. (2016). Стабільність валютного курсу як пріоритет грошово-кредитної політики // Економіка і суспільство/ Випуск 3 – С.425 – 432.

5. Прімерова, О. К., Янчук, В. О. (2017). Особливості монетарної політики в Україні на сучасному етапі [Електронний ресурс]. *Ефективна економіка: електронне наук. фахове вид*, (10).

6. Лук'яненко, І., Віт, Д. (2017). Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації.

Marketing and management

Д.е.н., професор Тараненко І.В., магістрант Соколов Д.М.
Університет імені Альфреда Нобеля

СПОЖИВЧА ПОВЕДІНКА ПОКУПЦІВ АВТОМОБІЛІВ ПРЕМІУМ СЕГМЕНТУ

Вивчення споживачів є одним з найбільш затребуваних видів маркетингових досліджень. Вивчення мотивації та цінностей споживачів дозволяє розробити стратегію розвитку, згідно якої компанія запропонує те, в чому споживачі відчують потребу.

Оцінку поведінки споживачів, що купують автомобілі преміум сегменту марки «Лексус», проведемо на основі вивчення їх мотиваційної сфери та цінностей. Використано методику М. Рокіча, модель Шета-Ньюмана-Гросса, класифікацію потреб споживачів за Г. Мюрреєм.

Для того, щоб зрозуміти основні причини та мотиви купівлі автомобілів «Лексус», слід вивчити мотиваційну сферу споживача за допомогою методики М. Рокіча [1, с. 673], який розробив концепцію ціннісних орієнтацій особистості, що впливають на суспільні процеси (табл. 1). У людини цінності формуються під впливом культурного середовища суспільства, в якому вона народилась та проживала тривалий час [2, с. 41].

Таблиця 1. Шкала цінностей по М. Рокічу для споживачів автомобілів «Лексус»

Інструментальні цінності	Термінальні цінності
Дбайливість	Комфортне життя
Раціоналізм	Здоров'я та безпека сім'ї
Відповідальність	Щастя
Чуйність	Матеріальне забезпечення
Широта поглядів	Соціальне визнання
Чесність	Самоповага
Незалежність	Гармонія

Складено авторами за результатами власних досліджень

Так, термінальними цінностями є комфорт, здоров'я та безпека, матеріальний статок, визнання в соціумі. До інструментальних цінностей відносять дбайливість, раціоналізм, незалежність.

Далі розглянемо модель Шета-Ньюмана-Гросса. Автори Дж. Шет, Б. Ньюман, Б. Гросс виділяли в межах моделі п'ять груп цінностей: функціональні, соціальні, емоційні, познавальні, умовні [3]. Розглянемо ці групи цінностей для споживача автомобілів «Лексус».

1. Функціональна цінність – корисність товару (автомобіля) обумовлена його здатністю задовольнити потреби людини якісним товаром, необхідним для нормального функціонування людини в суспільстві, приносячи при цьому задоволення від володіння таким автомобілем.

2. Соціальна цінність – корисність для групи людей, які орієнтуються на західні цінності в культурі використання предметів розкоші та статус в суспільстві, обираючи автомобілі «Лексус».

3. Емоційна цінність – автомобілі «Лексус» викликають у споживачів асоціації із комфортом, престижністю, швидкістю, оригінальністю, свіжістю ідеї, прориву в інженерній думці, екстравагантністю.

4. Познавальна цінність – задовольняє потреби новизни та розширення знань споживача автомобілів «Лексус» щодо постійного удосконалення продукції, розширення нових ідей та використання інноваційних технологій виробництва таких автомобілів.

5. Умовна цінність – виникнення екстрапотреб споживачів, яких задовольняє товар. Наприклад, автомобіль «Лексус» створює почуття польоту, свободи, вільнодумства і прориву, може дати переваги над іншими власниками автомобілів в технічному та моральному плані.

Розглянемо класифікацію потреб споживачів за Г. Мюрреєм, який описав психогенні потреби, що призводять до певних вчинків [1, с. 98]. За Г. Мюрреєм володіння автомобілем «Лексус» можна віднести до вторинних (потреба у володінні), позитивних (високий ступінь привабливості), латентних (автомобіль як засіб пересування) та усвідомлених потреб (споживачі розуміють необхідність купівлі автомобіля). Крім того, товар можна віднести до наступних потреб за Г. Мюрреєм: причетність, опіка, допомога, усвідомлення, вплив, захищеність, порядок, придбання [2, с. 77].

Розглянувши основні теорії та підходи до мотиваційної поведінки, побудуємо мотиваційне поле споживачів автомобілів «Лексус». Опис мотиваційного поля (табл. 2) представляє собою виявлення взаємозв'язків між наступними трьома компонентами: мотив (ефективність, корисність, безпечність та співвідношення ціна/якість); потреба; комплекс маркетингу.

Таблиця 2. Мотиваційне поле споживачів автомобілів «Лексус»

Мотив	Потреба	Комплекс маркетингу
Ефективність	Задоволення потреб людей в пересуванні	Сертифікати якості, відповідність міжнародним стандартам
Корисність	Наявність усіх необхідних функцій та агрегатів для комфортного пересування людини	Зазначення додаткових переваг, рекламні матеріали, сертифікати якості
Безпечність	Відсутність небезпечних компонентів	Маркування, сертифікати якості, міжнародні стандарти
Помірна ціна / Якість преміум	Співвідношення ціна/якість за рахунок того, що максимальну якість споживач отримує за доступною ціною	Ринковий попит, сертифікати якості, міжнародні стандарти

Складено авторами за результатами власних досліджень

На основі мотиваційного поля виявлено, що основним мотивом купівлі автомобілів «Lexus» є їх висока якість та безпечність.

За результатами дослідження виявлено, що для споживачів автомобілів найбільш характерною є модель некомпенсаційного споживчого вибору автомобіля. Споживачі обирають марку автомобіля, орієнтуючись на рівень якості та технічні характеристики, якими вони не готові поступитися, навіть якщо усі інші критерії в альтернативних товарах є значно кращими.

Список використаної літератури:

1. Блэкуэлл Р. Поведение потребителей, 10-е изд. / Блэкуэлл Р., Миниард П., Энджел Дж. – СПб.: Питер. – 2007. – 944 с.
2. Басій Н.Ф. Стратегічний маркетинг: навч. посіб. / Басій Н.Ф.; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. - Львів: Львів. комерц. акад., 2015. - 462 с.

3. Данченко Е.Б. Использование маркетинговых инструментов идентификации ценностей в проектах / Е.Б. Данченко, Т.В. Дзюба // Управление проектами и развитие: Зб. наук. пр. – М.: изд-во ВНУ им. Даля, 2012. – № 3 (43). – С. 21-28.

PHILOSOPHY

Philosophy of culture

Dyshlova Yu. G.

*Luhansk state Academy of culture and arts
they. M. Matusovsky, Ukraine*

SOCIAL REALITY AS OBJECTIVE OBJECTIFICATION OF BEING

The nature of the phenomena of social reality, involves self-organization and transformation processes of the social system and its maintenance in the constantly updated internal relationships. The process of formation of social reality as a special kind of reality is associated with the mechanism of self-support, that is, the objects of social reality should be included in the system of interaction, that is, the existence of each object of society should be supported by the functioning of other objects, otherwise there is a loss of social reality.

It should be emphasized that the social reality is not the possession of the means of production, but information about the use and consumption of already produced products, information of all kinds and, of course, information culture. Therefore, the "information society" with its "electronic culture" has replaced the "industrial society". "In the world there is a situation of cultural confusion and through the eclectic substance of the current state of the global community can be seen the contour of a post of civilization" [2, p. 45]. The name of this "contour of post-civilization" is postmodernism – a certain social reality of post-industrial society. Emphasizing the problem of this phenomenon, O. B. Weinstein pointed out that under the guise of postmodernism, you can not only put performances and write poems, but also bake pancakes, wear extravagant costumes, make love and quarrel, and enroll yourself in the predecessors of any favorite authors from the Pantheon of world culture. It seems that the denial of the global influence of postmodernism on all spheres of society and human life is meaningless. On the other hand, the consideration of postmodernism outside the context of changes in social reality, especially those related to the development of information technology, may be superficial and does not reflect the specifics of this phenomenon of the reality of our days. Therefore, in the study of the essence and characteristic features of the social reality of the information society space,

it is necessary to pay attention to the information technology direction of postmodernism, and not postmodernism in General [3].

It should be emphasized that the existence of an object in some reality can be assessed in terms of the analysis of scientific theory, and its provisions. Let us consider the concept of social reality of K. A. Abulkhanova-Slavskaya, which is of interest for our study. This is due to the fact that it is aimed at studying, first, the possibilities of social thinking for the adaptation of the individual in a constantly changing social reality [1]. We believe that modern society is faced with two types of changes caused by the transition to a market economy (local problems) and the sharpening of global socio-economic problems. Secondly, this concept aims to clarify the dependence of the level of adaptation of the individual to the new social reality from its intellectual "resources", which directly leads to the problem of social thinking of the individual. It seems to us that our attempt to apply this concept directly to social reality will be legitimate. At the same time, as the author of the concept K. A. Abulkhanova-Slavskaya emphasizes, the process of human self-determination at the level of consciousness and the level of being is constantly continuing, which is realized through the resolution of the contradictions "I" – "society", "I" – "other". However, such contradictions do not allow us to fully characterize all the contradictions that are resolved by ritual and environmental thinking, which necessitates the addition of a list of contradictions contradictions "I" – "nature" and "I" – "the world of the sacred." The social reality of the person is responsible for developing a system of views on economic reality by a certain theorization of the way of life in their own concepts of life and in the inner world. This means that for a certain period of time a person is forced to make decisions at his own risk in the situation of the emergence of a new reality. This provision applies not only to ordinary members of society, but also to representatives of specialized (in this case – economic) knowledge, through which it is necessary to establish new relations with economic reality.

Analyzing the essence of the process of construction of social reality (artificial reality) it should be noted that such parameters as stability, integration, consistency and integrity of the cognitive system act as criteria for constructing the logical existence of the object in a particular reality. Unlike objectification or Constitution, when consciousness creates objects, or forms objects in itself, let them be virtual or any other, the objectivity of virtual reality indicates that a person becomes an object of influence,

and he can only state that he is exposed. This act in phenomenology is designated as "the reality of consciousness".

Literature:

1. Абульхановой-Славская, К.А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 160 с.
2. Бауман, З. Глобализация. Последствия для человека и общества: пер. с англ. / З. Бауман. – М.: Весь мир, 2004.
3. Новая философская энциклопедия / Ин-т философии РАН. Научно-ред. совет: В.С. Степин, А.А. Гусейнов, Г.Ю. Семигин. – М., Мысль, 2010.

PUBLIC ADMINISTRATION

Modern control technology

Усаченко О.О.

*Кандидат наук з державного управління,
докторант Інституту законодавства Верховної Ради України*

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБОРОННО ЗАМОВЛЕННЯ

Проблемі розробки виробничої програми в науковій літературі приділяється досить багато уваги. Настільки значний інтерес до даної проблеми пояснюється тим, що вибір, який здійснює підприємство, розробляючи виробничу програму при обмежених ресурсах, безпосередньо пов'язаний з відповідями на фундаментальні питання мікроекономіки.

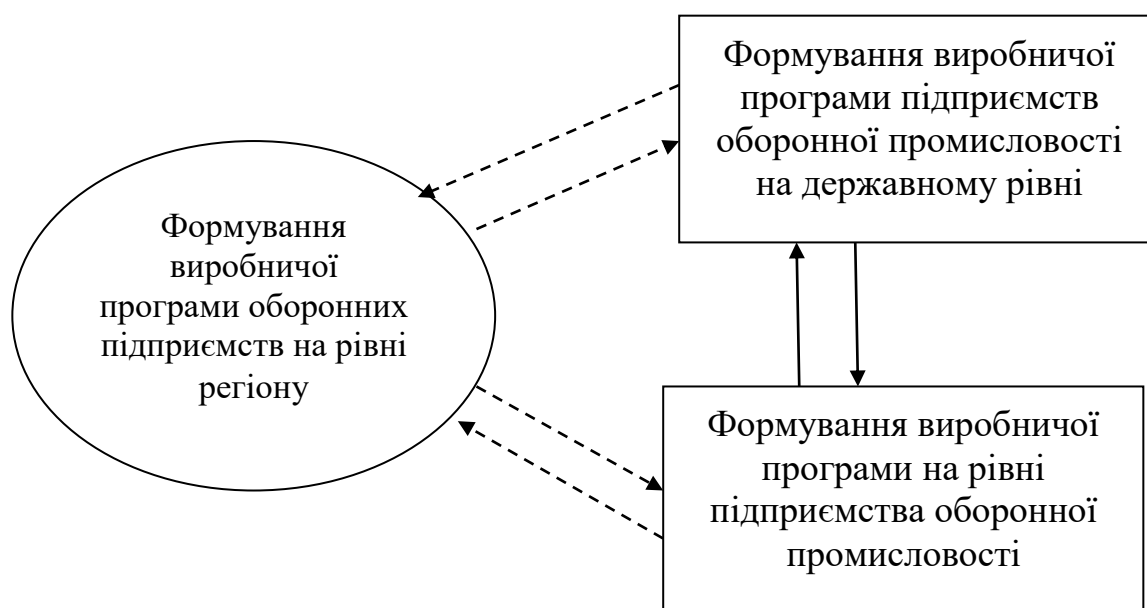

Рис. 1. Система формування виробничої програми підприємств оборонної промисловості на основі державного оборонно замовлення (пунктирні лінії)

Однак у вищезгаданій науковій літературі з проблем внутрішньофірмового планування не дається чіткого визначення поняттю «формування виробничої програми». У більшості випадків поняття "формування виробничої програми" і "розробка виробничої програми" ототожнюються [3]. Такий підхід, на нашу думку, обмежує можливості всебічного вивчення та

аналізу факторів, що впливають на процес планування виробничої діяльності підприємства. "Формування виробничої програми" (рис.1.) поняття ширше, яке, в свою чергу, включає безпосередньо розробку виробничої програми підприємств оборонної промисловості.

Розробка - міркування, розрахунки, вказівки при роботі над чим або, при підготовці якого - небудь питання [1].

Формування - створювати, складати, організовувати, набирати, будувати, поповнювати до повного складу.

На нашу думку, формування виробничої програми - процес визначення стратегічних і тактичних цілей і завдань виробничо-збутової діяльності підприємства і їх досягнення шляхом реалізації економіко-математичних моделей такої діяльності, з урахуванням аналізу складного і взаємозалежного переплетення економічних, технічних, організаційних, технологічних чинників.

Таким чином, якщо розробка планування державного оборонно замовлення (ПДОЗ) зводиться переважно до розрахунками, то при формуванні ПДОЗ підприємство, реалізуючи свої стратегічні і тактичні цілі і завдання, має впливати на внутрішню і зовнішню середу, з тим щоб оптимізувати окремі планові показники. Мало того, у формуванні ПДОЗ крім самого підприємства повинні брати участь всі зацікавлені структури, в тому числі власники підприємства і держава.

Як уже зазначалося, в формуванні ПДОЗ підприємств оборонної промисловості беруть участь відповідні державні органи [2]. В умовах адміністративних методів управління така участь зводилася до формального визначення обсягів виробництва, так як виробництво продукції, її реалізація і забезпечення матеріально технічними ресурсами були повністю зумовлені планами прикріплення, що позбавляло виробників прояви будь-якої ініціативи.

Для підприємства проблема формування ПДОЗ полягала в наданні фондів, вишукуванні виробничих можливостей і виявленні внутрішніх резервів для виконання затверджених державою виробничих планів, у визначенні та обґрунтуванні потреб у матеріально-технічних і трудових ресурсах, обладнанні (під ПДОЗ), у визначенні рівномірного завантаження виробничих потужностей і розробку заходів щодо ліквідації вузьких місць [4, с. 413].

Література:

1. Грек В. Про оптимізацію системи державного замовника оборонної продукції / В. Грек. – Режим доступу : http://defpol.org.ua/site/index.php/ru/arhiv/kolonkaavto_ra/7688-2011-11-01-10-27-28.
2. Закон України «Про державне оборонне замовлення» від 03.03.1999 р. № 464- XIV із змінами та доповненнями.
3. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV із змінами та доповненнями.
4. Милов В. История России с древнейших времен до конца XVII века / В. Милов. – М. : Эксмо, 2010. – 768с

LAW

History of state and law

Струс Л.Б.

Національного університету «Львівська політехніка», Львів, Україна

ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ:

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ VS ГРОМАДСЬКА ДУМКА

Правова гендерна ідентичність це юридичне питання яке тільки останнім часом стало предметом наукової уваги. Проте питання транссексуалізму є настільки ж давнім як і вся людська історія. Насьогодні єдиного правового підходу до питання правового регулювання статусу осіб з порушеною гендерною ідентичністю не існує.

В загальному до таких осіб застосовується загальний підхід не дискримінації за будь якою ознакою. Незважаючи на те, що багато держав, в т.ч. ісламські, визнають право трансгендерів на недискримінацію, фактичне ставлення до них в різних країнах неоднакове. Основною субстанційною патерною ставлення зовнішнього середовища до трансгендерів є ментальні національні особливості, релігійно-моральні норми та культурні традиції. Також особливо важливим є загальнодержавний підхід, який висвітлений у правовій політиці держави.

В загальному проблема порушення гендерної ідентичності зводиться до пріоритету законних інтересів особи чи суспільства. Слід звернути увагу, що це класичне юридичне питання в умовах демократії, та може бути експліковано на різного роду соціальні сфери.

Основна проблема трансгендерних людей у тому, що вони не можуть стати повноцінними членами суспільства. Навколишні сприймають їх тільки як членів ЛГБТ-спільноти та відносяться до них украй негативно. За авторськими анкетами нами проведено дослідження у 2017-2019 роках щодо соціального статусу трангендерів в Україні. Опитування проводилося в двох обласних центрах країни (м. Львів та м. Запоріжжя) та в столиці (м. Київ) та в двох селах Івано-Франківської обл., Херсонської обл. Села обрані з кількістю мешканців не

більше 1 тис. осіб. Охоплено опитуванням 156 осіб. Серед опитаних немає людей, які би мали труднощі з гендерною ідентифікацією.

Більшість опитаних вважають, що могли б нормально на побутовому рівні спілкуватися з трансгендерами (84 %). Найвищий цей показник серед молоді (18-28 років) і сягає майже 90%. Хоча не можна вказати на рівень толерантності суспільства, оскільки 6% вважають, що таких осіб необхідно переслідувати на державному рівні. Більша кількість опитаних притримуються консервативних поглядів на шлюб і вважають, що шлюб між однією статтю, навіть якщо серед них є трансгендер не допустимий (82 % опитаних). Знайомі особисто з людьми які мають труднощі з гендерної ідентифікацією – 2% опитаних, серед сільського населення відсоток нулевий. Вважають, що держава має дозволяти зміну статі в разі медичного обґрунтування - 78% опитаних. Хоча 47 % вказали на те, що така зміна суперечить їхнім морально-релігійним ціннісним уявленням.

Дані нашого нерепрезентативного дослідження підтверджує Щорічна доповідь Уповноваженого з прав людини, де визначено, що визнають толерантність як цінність тільки 25 % опитаних, і серед особистих цінностей вона знаходиться на 12 (останньому) місці [1, с.649].

Проблема виникає не тільки на рівні суспільного осуду, особливо чутливою вона є в сімейному колі.

Згідно з інформацією, отриманою з досліджень, проведених в США і Європі, часто (до 50% випадків) батьки трансгендерів реагують на інформацію про їх особливості вкрай негативно, можуть проявляти фізичне, сексуальне насильство, тиснути на дитину, вигнати з дому [2, с.77]. Очевидно, подібні реакції не можуть не позначитися на добробуті дитини і сім'ї в цілому. Інші дослідження не настільки радикальні. У дослідженні Є.Ротман (E.F. Rotman et al.) [3, с.188], проведеному в Массачусетсі, майже дві третини учасників (69% чоловіків і 67% жінок) отримали адекватну емоційну підтримку від батьків. Розбіжність в результатах зумовлена, на нашу думку, вибірковістю країн, оскільки знову ж таки ментальні національні особливості здійснюють в процесі сприйняття не останню роль.

Щодо пострадянських країн – то ситуація з толерантністю є стабільною, що в Україні, що в інших державах. В російському дослідженні С. Фадєєва і М.Л. Сабунаевой [4], взяли участь 20 респондентів, визначено, що «лише в 3 випадках

з 14, описаних нам під час інтерв'ю, батьки реагували адекватно, прагнули надати підтримку, створювали сприятливий емоційний фон. У всіх інших випадках виникали серйозні критичні ситуації, які тривали значний час».

Розвиток медицини та біотехнологій подає нові виклики транзитивного суспільства, серед яких правове забезпечення прав людини, їх розвиток на основі принципів недискримінації, рівності та соціальної толерантності. В Україні існує вагома проблема у соціальній та правовій реальності – брак толерантності. Вирішувати її потрібно негайно. В аспекті забезпечення права осіб з особливою гендерною ідентичністю пропонуємо на наступні державні соціально-правові механізми:

комплекс заходів, щодо підвищувати рівень інформованості населення про трансгендерність, що має подолати проблеми нетерпимості до трансгендерних людей;

- необхідно розглянути можливість розробки професійних стандартів медичного та соціального обслуговування трансгендерного населення;

- видається важливою розробка єдиного стандарту зміни документів для трансгендерів;

- державна соціальна підтримка сімей трансгендерів;

- особливу важливість має розробка і впровадження спеціальних соціальних програм реабілітації та соціалізації трансгендерних людей, в тому числі з використанням ресурсів громадських організацій.

Використана література:

1. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні 2017 рік. URL: www.ombudsman.gov.ua
2. Степанов Д.И. Правовые проблемы, связанные с изменением пола человека *Законодательство*. 2000. N 11. С. 77
3. Rothman E.F., Sullivan Mairead, Keyes Susan, Boehmer Ulrike. Parents' Supportive Reactions to Sexual Orientation Disclosure Associated With Better Health: Results From a Population-Based Survey of LGB Adults in Massachusetts *Journal of Homosexuality*. Vol. 59. No. 2. 2012. 15 Feb. P. 186–200

4. Фадеев С., Сабунаева М.Л. Самораскрытие как ключевой фактор становления гомосексуальной идентичности *Возможен ли «квир» по-русски? ЛГБТК исследования: междисциплинарный сб.* /сост. и ред. В.В. Созаев. СПб.: Интан, 2010. С. 137–142.

CONTENTS

ECONOMIC SCIENCE

The economy of the enterprise

Aryn A.A. , Isakhova P.B. MODERN PRACTICE OF FINANCING HIGHER EDUCATION: ANALYSIS OF THE EXPERIENCE OF OECD COUNTRIES AND THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	3
Гармідер Л.Д., Гончар Л.А. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	23
Гончар Л.А., Синельникова О.Ю. ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПАТ КОМБІНАТ ПРИДНІПРОВСЬКИЙ.....	26

Logistics

Залесский Б.Л. ГОМЕЛЬСКАЯ ОБЛАСТЬ: КИТАЙСКИЙ ВЕКТОР СОТРУДНИЧЕСТВА	29
---	----

Banks and the banking system

Прімерова О.К. ОСНОВНІ РЕЖИМИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ.....	32
--	----

Marketing and management

Соколов Д.М. СПОЖИВЧА ПОВЕДІНКА ПОКУПЦІВ АВТОМОБІЛІВ ПРЕМІУМ СЕГМЕНТУ.....	37
---	----

PHILOSOPHY

Philosophy of culture

Dyshlova Yu. G. SOCIAL REALITY AS OBJECTIVE OBJECTIFICATION OF BEING .	41
---	----

PUBLIC ADMINISTRATION

Modern control technology

Усаченко О.О. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБОРОННО ЗАМОВЛЕННЯ	44
---	----

LAW

History of state and law

Струс Л.Б. ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ VS ГРОМАДСЬКА ДУМКА.....	47
---	----

CONTENTS	51
-----------------------	----

254828

254839

254840

254833

254679

254897

254891

254876

254877